

УДК 35.07:351.86:355.45

Крук Сергій Іванович

докторант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України,
кандидат педагогічних наук

ІНСТИТУЦІЙНИЙ БАЗИС ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Анотація. Досліджено інституційні сили та функції державного управління щодо забезпечення національної безпеки в Україні. Визначено заходи державної політики України щодо їх застосування.

Ключові слова: державне управління, інституції, сили, функції, національна безпека.

Крук С. І. Институциональный базис государственного управления по обеспечению национальной безопасности Украины

Аннотация. Исследованы институциональные силы и функции государственного управления по обеспечению национальной безопасности в Украине. Определены меры государственной политики Украины по их применению.

Ключевые слова: государственное управление, институции, силы, функции, национальная безопасность.

Kruk S.I. Institutional basis of public administration concerning the protection of national security in Ukraine

Annotation. The institutional forces and functions of public administration concerning the provision of national security in Ukraine are investigated. The paper gives the measures of public administration of Ukraine on their application.

Key words: public administration, institutions, forces, functions, national security.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Питання здійснення внутрішньо- й зовнішньополітичної діяльності України, забезпечення її національної безпеки певною мірою розглядаються різними галузями науки, а саме міжнародним правом, політологією, історією, адміністративним правом тощо. Слід зазначити, що здебільшого ці дослідження присвячено певним проблемам формування політики нашої країни. Зважаючи на міждисциплінарний характер науки державне управління, можемо наполягати на потребі застосування її положень для консолідованого розгляду суб'єктного складу та методичного підґрунтя державного управління у сфері забезпечення національної безпеки

України. Усе це зумовлює актуальність теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу та розв'язанню проблем державного управління в контексті забезпечення системи безпеки в умовах невизначеності присвячено чимало наукові роботи О. Борисенко, С. Белої, А. Дегтяра, С. Домбровської, О. Євсюкова, О. Іляш, В. Коврегіна, С. Майстра, С. Полторака, А. Помази-Пономаренко, І. Приходька, В. Садкового, Г. Ситника, В. Степанова, Д. Юрковського та ін. [1; 4].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Не применшуючи напрацювань і наукових здобутків названих науковців, відзначимо, що існує потреба комплексного дослідження інституційного базису державного управління у сфері забезпечення національної безпеки.

Формулювання цілей статті. Метою статті є наукове визначення й обґрунтування інституційних засад державного управління щодо забезпечення національної безпеки України, суб'єктів і їх функцій.

Виклад основного матеріалу. Питання створення системи державного управління у сфері національної безпеки за умови внутрішньої зовнішньополітичної діяльності України в умовах невизначеності та нестабільності, формування нових завдань суб'єктам, які вживають заходи в цій сфері у відповідь на тенденції та безпосередні загрози нацбезпеці, що пов'язані з військовою агресією на суверенну територію України, у науковій літературі розглядалися з різних сторін [1; 4]. Це може бути пов'язано з тим, що формування системи державного управління України в умовах зовнішньої агресії – складний процес, який здійснюється в чіткій гармонії з міжнародноправовими та загальноєвропейськими стандартами забезпечення провадження зовнішньополітичної діяльності держави, а також зі стандартами захисту суверенітету, територіальної цілісності та непорушності державних кордонів, реалізації її політичних, торговельно-економічних та інших національних інтересів, а також відновлення територіальної цілісності Української держави, реінтеграція тимчасово

окупованих та неконтрольованих територій [3].

Як будь-яке соціально-правове утворення, система державного управління у сфері забезпечення національної безпеки України має свою мету (належний розвиток і функціонування об'єкта впливу), принципи та функції, суб'єктний склад. При цьому система вирішує завдання властивими тільки їй інституційними методами й інструментами, а також засобами, тобто використовує певні організаційно-правові й функціональні механізми. Крім того, цю систему складають загрози національній безпеці в зовнішньополітичній сфері, національні інтереси, цінності та потреби (об'єкти), державні й недержавні суб'єкти забезпечення внутрішньо- й зовнішньополітичної діяльності України.

Відповідно до пріоритетів внутрішньо- й зовнішньополітичної діяльності щодо забезпечення національної безпеки України та його мети можемо визначити *загальні функції* державного управління у сфері національної безпеки України в умовах нестабільності:

– стратегічне прогнозування в контексті нових загроз національній безпеці України, що можуть стати територіальними претензіями до України з боку окремих держав. Державне управління в цій сфері має вирішувати довгострокові, перспективні завдання, розв'язання яких відбуватиметься в умовах певної невизначеності, якщо органи виконавчої влади не матимуть прогнозів. В управлінському процесі прогнозування використовують і як функцію, і як принцип, і як метод управління. Тому органи виконавчої влади України у сфері забезпечення національної безпеки мають розробляти прогнози, управляти ними, розв'язувати свої завдання на їх підставі;

– стратегічне планування щодо забезпечення національної безпеки у внутрішньо- і зовнішньополітичній сфері. Методика планування в державному управлінні в цій сфері ґрунтується на принципах науковості, комплексності, багатоваріантності рішень, виборі оптимального варіанта,

нормативності тощо;

– організація державного управління у сфері внутрішньо- й зовнішньополітичної діяльності. Державне управління іноземними справами – це діяльність органів держави, спрямована на проведення зовнішньої політики України. Згідно зі статтею 18 Конституції України [2] зовнішньополітичну діяльність України спрямовано на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного й взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства на основі загально визнаних принципів і норм міжнародного права;

– координація діяльності органів виконавчої влади у внутрішньо- й зовнішньополітичній сферах, яку виконують МВС України, МО України, МЗС України, а також Воєнний кабінет РНБО (робочий орган Ради національної безпеки й оборони) в особливий період. Координація як функція державного управління у сфері національної безпеки забезпечує узгодження діяльності систем державного та військового управління в умовах нестабільності;

– контроль у державному управлінні у сфері національної безпеки має свої особливості щодо його здійснення в мирний час і в особливий період, що має постійно надавати інформацію про справжній стан справ щодо виконання завдань забезпечення національної безпеки.

Аналіз наукових джерел щодо процесу формування та реалізації державної політики у сфері національної безпеки України дає підстави відзначити, що в державному управлінні у сферах внутрішньо- й зовнішньополітичної її діяльності існують *спеціальні функції*, які характеризують особливості функціонування конкретного суб'єкта й об'єкта управління. До таких функцій державного управління, що здійснюються в системі органів виконавчої влади в означеній сфері, належать: забезпечення державного суверенітету й економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики

держави; розроблення проекту Закону про Державний бюджет і забезпечення його виконання; розроблення та здійснення загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального й культурного розвитку держави та інші, перераховані в статті 116 Конституції України [2].

Спеціальні управлінські функції здійснює, зокрема, Президент України; він є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, забезпечує державну незалежність, національну безпеку і правонаступництво держави. Як Глава держави він представляє Україну в міжнародних відносинах, здійснює керівництво зовнішньополітичною діяльністю держави, веде переговори й укладає міжнародні договори України; ухвалює рішення про визнання іноземних держав; призначає та звільняє глав дипломатичних представництв України в інших державах і при міжнародних організаціях; ухвалює в разі потреби рішення про введення в державі або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошення в разі потреби окремих місцевостей України зонами надзвичайної екологічної ситуації; присвоює вищі дипломатичні ранги, нагороджує державними нагородами тощо.

Крім того, спеціальні управлінські функції у сфері нацбезпеки здійснює Верховна Рада України. До її повноважень належать такі: заслуховування щорічних і позачергових послань Президента України про внутрішнє й зовнішнє становище України; оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, надання у встановлений законом строк згоди на обов'язковість міжнародних договорів України та денонсація міжнародних договорів України та ін.

Згідно із Законом України «Про національну безпеку України» [4] головними суб'єктами державного управління у сфері національної безпеки є Верховна Рада, Президент й Уряд України, органи виконавчої влади, громадсько-політичні організації, органи місцевого самоврядування

(рис. 1).

На цих суб'єктів покладено обов'язок щодо використання відповідних методів державного впливу та регулювання. Разом із тим потребує доопрацювання цей Закон щодо визначення ролі та місця в забезпеченні національної безпеки, зокрема політичних партій, суспільних рухів, ЗМІ, громадян України.

Методи державного управління у сфері національної безпеки становлять собою різні способи, прийоми та засоби цілеспрямованого, організаційного впливу суб'єктів державного управління на розвиток цієї сфери. Саме методи державного управління виражають змістовий бік управлінського впливу, тому їх, як правило, фіксують у нормативно-

правових актах. Власне, методи визначають якісний бік державного управління, тому вдосконалювати його та підвищувати ефективність – насамперед означає вдосконалювати методи державного управління.

Висновки з даного дослідження. Важливим чинником розуміння сутності державного управління в будь-якій сфері суспільної життєдіяльності, зокрема національної безпеки, є усвідомлення його принципів, суб'єктів і функцій, які вони виконують. Ознайомившись із науковими напрацюваннями та нормативною базою в означеній сфері, визначаємо, що інституційний базис державного управління у сфері національної безпеки становлять відповідні сили (інституції), які реалізують загальні та спеціальні функції. Визначено також, що суб'єкти системи державного управління у сфері нацбезпеки тісно взаємодіють між собою, проте кожний із них спеціалізується на вирішенні конкретних завдань відповідно до своєї предметної компетенції. У результаті такої взаємодії ці суб'єкти доповнюють один одного, унаслідок чого утворюють єдину організаційно-функціональну систему, що є ядром забезпечення провадження безпекової внутрішньо- й зовнішньополітичної діяльності держави. Водночас потребують законодавчої конкретизації роль і місце деяких публічних інституцій у забезпеченні нацбезпеки України. Це стосується зокрема МЗС України, політичних партій, суспільних рухів, ЗМІ та ін., а відтак і їх методичний інструментарій функціонування.

Перспективи подальших розвідок. Узагальнення та наукове осмислення всього масиву відомих практиці методів державного управління дає змогу визначити їх конкретне призначення. Зважаючи на їх значний обсяг і важливість аналізу з погляду забезпечення національної безпеки, можемо зазначити, що вони становитимуть предмет наших дальших наукових досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Домбровська С. М. Інституціональна державна політика соціально-економічного розвитку регіонів України в умовах ризиків : монографія / С. М. Домбровська, А. Л. Помаза-Пономаренко , Р.Т. Лукиша . – Харків: НУЦЗУ, 2018. – 216 с.
2. Конституція України // Офіційний портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.gov.ua/>.
3. Про національну безпеку України [Електронний ресурс]: Закон України від 21.06.2018 р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>.
4. Юрковський Д. Ю. Європейська інтеграція – стратегічний пріоритет зовнішньополітичної діяльності України / Д. Ю. Юрковський // Держ. упр.: удосконалення та розвиток. – 2013. – № 10. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=761>.

Statement of the problem. The question of creation of the system of state administration in the field of national security of Ukraine is a natural response to the tendencies and the direct challenges and threats to national security of our country. That is why it is so important to comprehensively study the elements and the directions of development of this system, and in particular, institutionalization.

Urgency. The works by S. Andreiev, A. Bilousov, S. Dombrovska, V. Sadkovyi and others are devoted to the analysis and solution of the problems of state administration in the context of provision of national security.

The purpose of the article is the determination of the institutional bases of public administration concerning the provision of national security in Ukraine.

Our task was to study – to describe the necessity of solving scientific and practical task as for working through the evaluation of institutional functions of public administration concerning the provision of national security.

Summary. It was defined that the goal of the state administration in the field of national security of Ukraine is to carry out effective activities by the state in the field of domestic and foreign policy under different conditions. The security policy implementation in the field of foreign policy requires the

renovation of the state's legislation, while in the field of domestic policy, it happens in the context of adherence to the requirements of the National Security Strategy of Ukraine, the Law of Ukraine "On National Security of Ukraine," etc.

Conclusions and outcomes. Thus, the system of state administration in the field of national security is a complex notion, the meaning of which covers the following key components:

– subjects of state administration, or the state authorities and non-governmental institutions, which are involved in the process of the state's policy formation in the field of national security;

– objects of state administration, or the field of national security, which is under the organizing influence of the state aimed at ensuring its proper level for the appropriate development of the state, society and personality;

– administrative activity (process), or specific subject-object relations or subject-subject ones (as non-subordination ones), with the help of which the direct communication and feedback between subjects and objects of state administration are implemented.

Taking into account the indicated above, the viewpoint that the national security is determined by the processes of institutionalization is defended. They, in turn, are ensured by such elements of the system of state administration as principles, subjects, mechanisms, instruments, resources, etc..